

Het Stuttgarter Psalter

Het Stuttgarter Psalter werd omstreeks 830 vervaardigd in de abdij van Saint Germain-des-Prés in Parijs. Het is niet bekend voor wie, noch door wie, maar het moet bestemd zijn geweest voor iemand uit de Karolingische kerkelijke of politieke elite. Het Karolingische handschrift bevindt zich sinds de tweede helft van de 18e eeuw in de Württembergische Landesbibliothek (Cod. bibl. 2° 23) in Stuttgart. Deze

verblijfplaats heeft het psalter zijn naam bezorgd.

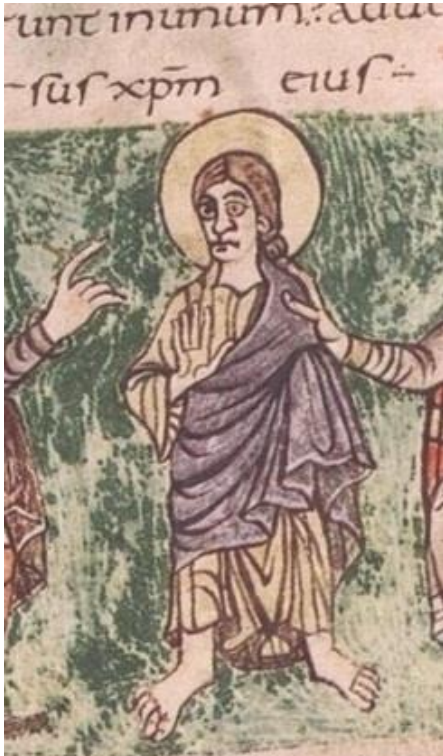

Het handschrift omvat tegenwoordig 168 bladen (oorspronkelijk 170) in het formaat van 26,5 x 17,5 cm. Het bevat alle 150 psalmen met als toetje psalm 151, in een Latijnse versie die de tweede vertaling was van Hiëronymus uit de jaren 386/387. De tekst is door twee schrijvers geschreven in een prachtige letter, de zogenaamde Karolingische Minuskel. Elke psalm begint met een versierde initiaal. De

psalmtekst wordt regelmatig onderbroken door 316 illustraties; gemiddeld dus twee of drie beelden per psalm.

Voordat de illustraties ingevoegd konden worden, werd eerst de tekst van de psalmen geschreven waarbij ruimte werd open gelaten voor de versierde beginletters (initialen) en de illustraties. Het handschrift werd dus vervaardigd volgens een minutieus plan. Het kan zelfs zijn dat er voor de illustraties een ouder voorbeeld werd gevolgd.

Veel illustraties borduren voort op de metaforen, de beelden die door de psalmist in zijn gebed gebruikt worden. Door Duitse kunsthistorici wordt dit type illustratie *Wortillustration* genoemd. Vaak geven de illustraties een bepaalde uitleg van de psalm, die teruggaat op de psalmuitleg van de Kerkvaders. Dezen hoorden in de psalmen vooral de stem van Jezus, maar ook de stem van het lichaam van Christus, de kerk van alle tijden. Regelmatig verschijnt in de illustraties dan ook de persoon van Jezus Christus.

Dit gegeven brengt de Duitse theoloog en historicus Thomas Lentjes er toe om te concluderen 'dat het boek van de psalmen met de hulp van de iconografie tot een echt evangelie wordt'.

De laatste jaren wordt uitdrukkelijk de vraag gesteld naar de functie van de illustraties. Waarom werden dit en vele andere psalmboeken van illustraties voorzien? De illustraties zijn alleen te begrijpen voor wie daarnaast de tekst van de psalm leest, maar onder kunsthistorici groeit de opvatting dat de beelden niet zozeer als versierende illustraties gezien moeten worden maar als een geschilderd commentaar op de psalm, zelfs als een psalm in beeldvorm. Het Stuttgarter Psalter wordt daarom gechargeerd ook een *Psalterium Duplex* genoemd.

Het Stuttgarter Psalter was daarom hoogstwaarschijnlijk niet bedoeld voor de liturgie of het gemeenschappelijk getijdengebed, maar voor persoonlijke meditatie, voor privé-vroomheid. Was het psalter oorspronkelijk bedoeld voor iemand uit de hoogste Karolingische kringen, de digitalisering van het psalter en het publiceren op internet maken het nu in de 21e eeuw voor iedereen toegankelijk. Het komt daarmee ter beschikking van iedereen die via beelden de psalmen op meditatieve wijze wil lezen.

Literatuur

1930: Ernest T. de Wald, *The Stuttgart Psalter*, Princeton.

Ernest Theodore de Wald (1891-1968) was kunsthistoricus aan de Princeton University en publiceerde de eerste zwart-wit facsimile-uitgave van het Stuttgarter Psalter; hij gaf een beschrijving van elke miniatuur, met een verwijzing naar het commentaar van de Kerkvaders. Zijn werk is een belangrijk hulpmiddel bij het verstaan van de beelden.

1968: W. Hoffmann, B. Bischoff, J. Eschweiler, B. Fischer, F. Mutherich, *Der Stuttgarter Psalter*, 2 delen, Stuttgart.

Facsimile uitgave in kleur met een uitgebreid commentaar op: de paleografische gegevens, de initialen, de inhoud van de beelden, de positie van de beelden in de vroegmiddeleeuwse psalterillustratie en de teksten. Een tweede hulpmiddel bij het verstaan van de beelden

2005: Lisa Bessette, *The Visualisation of the Contents of the Psalms in the Early Middle Ages*.

Lisa Bessette promoveerde in 2005 aan de universiteit van Michigan op dit proefschrift. Zij bestudeert het Corbie Psalter, het Utrechter Psalter en het

Stuttgarter Psalter (p. 240-334) vanuit het perspectief van de lezer van de psalmen.

2005: Felix Heinzer, *Wörtliche Bilder. Zur Funktion der Literal-Illustration im Stuttgarter Psalter (um 830)*, Berlin – New York.

Deze auteur stelt vooral de vraag naar de functie van de illustraties.

2005: Aleandra Schäfer, *Der Stuttgarter Bilderpsalter. Studienarbeit*, Norderstedt.

Een werkstuk van een studente kunstgeschiedenis met een samenvatting van de literatuur.